

Fontos, hogy előbb-utóbb megtanuljuk – először legalább elméletben, majd később a mindennapokban alkalmazva –, miként működik a modern demokrácia, miként szolgálja azt a bátor, szabad véleménynyilvánítás, mit vár el a szólásszabadság a véleményt közléstől és mit a közlés címzettjétől, miben működik máshogy a sajtóban gyakorolt szabadság az alapesettől, és hol húzódnak a jog és az etika határai e területen.

JOBBÁGYI GÁBOR: „ÁRTATLAN VAGYOK”

Ismeretlen dokumentumok, emlékképek Tóth Ilonáról

ISBN 978 963 9335 51 6 Budapest: Magyar Ház Könyvek, 2007. 113.

JOBBÁGYI GÁBOR: A MORÁL SKIZOFRÉNIÁJA

Közéleti írások 1998–2009

ISBN 978 963 662 248 0 Budapest: Kairosz Könyvkiadó, 2009. 299.

„Az erkölcs mindössze egy vékony máz az emberi állaton, amit magányos elmélkedések órái raktak rá, s ami könnyen ledörzsölődik róla, amikor falkába verődik, s kitör alóla a vadállat rejtett ösztöne.”

Wass Albert

Egy perirat elítéltjeként, vagy a különféle – és eltérő véleményeket megfogalmazó – közéleti írásokból megismert Tóth Ilona halálos ítélete sokakban keltett és kelt felháborodást és mély szomorúságot, de abban biztos vagyok, hogy a makulátlan és példás életet élő szigorú orvosnő mindennapjaiba, családi életébe bepillantást engedő, „Ártatlan vagyok” címmel megjelent mű egyenesen fájó érzéssel tölti el az azt lapozgató olvasót. Jobbágyi Gábor eddig jogászként szólott hozzá az ügyhöz, jogi érvekkel támasztotta alá szilárd meggyőződését, miszerint a fiatal orvosnőt ártatlanul ítélték halálra. Ezúttal egyfajta társadalmi, szociológiai, kriminológiai megközelítéssel, és természetesen az ezzel járó, megdöbbentően erős érzelmi alapon szólítja meg a nagyközönséget.

Tóth Ilona ügye valóban húsbamaróan mutatta meg, mennyire igaz tud lenni a fenti Wass Albert idézet: a Fővárosi Bíróság által 2001-ben mentesített Tóth Ilona joggal érezhette úgy, hogy a környezetében sokakról igencsak „lemorzsolódott az erkölcsi máz”. A fényképek, eddig napvilágot nem látott dokumentumok, a közeli barátok, diáktársak visszaemlékezéseinek segítségével egy eddiginél még közelebbi betekintést nyerhetünk a sokat vitatott ügy áldozatának figyelemreméltó életébe. „... szinte soha nem fordul elő, hogy egy példás életű, rendezett körülmények között élő ember a leg súlyosabb bűncselekményt kövesse el” – írja az előszóban Jobbágyi Gábor, aki szá-

mos e tárgyban született írásával,¹ elkötelezett, kitartó kutatásaival és azok eredményének feltárásával mindig aktívan részt vett az ügy kapcsán kibontakozott éles vitában, az igazság kiderítésének szándékával.

Ez a sajátos gyűjtemény, mint egy igen kifejező és hiteles – bár a sajnálatos események miatt idejekorán véget ért – curriculum vitae egyben meghatározó tisztelgés az orvosi kar mártírja előtt. Természetesen ezek a most megjelent emlékképek a kegyeletadás mellett újfent felhívják a figyelmet arra, mennyire összezavarodott, sérült világban született ez a bíróság által mára megsemmisített, koncepciós per eredményeként meghozott halálos ítélet.

Azonban joggal merülhet fel a kérdés: vajon a mai társadalomban nem találkozhatunk-e rémisztő, néhol egyenesen „korbetegségeként” aposztrofálható súlyos viszásságokkal? Bizonyára mindenki egyetértene azzal, hogy van min javítanunk (sőt, sokan ennél valószínűleg sokkal kifejezőbb és erőteljesebb szavakkal fogalmaznak meg jelenlegi helyzetünket). Jobbágyi Gábor nem csak Tóth Ilona ügyével kapcsolatban tökélt el, hogy az igazság napvilágra kerülése érdekében kitartóan munkálkodik – előadásai, médiaszereplései révén igyekszik korunk közéletére is kedvező hatást gyakorolni. Ennek a szándéknak az eredménye bár csak igen lassan körvonalazódik (gyakorlatilag mérhetetlenül), viszont akár a legkisebb hatása is felbecsülhetetlenül értékes. Mint jogász is tisztában van azzal, hogy a „morális gond a legtöbb esetben jogi gond is”,² és abban is hisz, hogy hallatnunk kell hangunkat a mindannyiunkat érintő ügyekben, hiszen „vétkesek közt cinkos, aki néma”³ – idézi Babits Mihályt. S így van ez még akkor is, ha a politikai elfogultság bélyege könnyen rányomható a világnézetileg elkötelezett írásokra.

Bár közéleti írásokról beszélünk, ezek sem pusztán vélemények vagy kizárólag érzelmi alapokra építkező megnyilvánulások.⁴ A kifejezetten jogi témájú cikkeken túlmenően, minden egyes egyéb publikációjában igyekszik jogi érvekkel is alátámasztani álláspontját, és érthetően, világosan fogalmazni. Az igen kifejező „A morál skizofréniája” cím alatt összegyűjtött, különféle tárgyban született közéleti írásai egy alapgondolat köré fűzhetők fel: a nem csak jogilag, de erkölcsileg is problémás területeken igyekszik jobbító szándékkal hatással lenni a környezetére, az olvasóközönségre, a társadalomra. Persze rögtön hozzá kell tennünk, mennyire veszélyes vizekre evez a szerző, valahányszor tollat ragad – hiszen óhatatlanul politikai színezetet kap szinte valamennyi írása. Talán épp ezért sokan ózdkodnak beleártani magukat ezekbe a kérdésekbe, azonban Jobbágyi Gábor az őt kritizáló, sőt néha egyenesen szidalmazó tábor által használt jelzőkön és megjegyzéseken türelmesen mosolyog, hiszen saját elmondása szerint ebből lehet egészen biztos, hogy munkálkodása nem hatás nélküli.

¹ JOBBÁGYI GÁBOR: *Néma talp. Tóth Ilona, az orvosi kar mártírja*. Budapest: Kairosz, 2006.; JOBBÁGYI GÁBOR: *Ez itt a vértanúk vére*. Budapest: Kairosz, 1998.

² JOBBÁGYI (2009) i. m. 141.

³ JOBBÁGYI (2009) i. m. 268.

⁴ A kötet előzményeként meg kell említenünk a szerző 1998-ban megjelent művét, amely szintén egyfajta gyűjtemény, mely a különféle, a szerző által mindig is kiemelkedően fontosnak és problémásnak tartott témákban született írásokból állt össze. JOBBÁGYI GÁBOR: *Az élet és igazság védelmében*. Budapest: Püski, 1998.

A kötet gyűjteményes voltából fakadóan a hét kisebb csokorba fogott írások az alcímeken belül sem alkotnak szerves egységet. Igen változatosak az egyes cikkek abból a szempontból is, hogy milyen arányban tartalmaznak ‘szubjektív’ elemeket a magyarázat során. Hiszen amint már korábban említésre került, bár a szerző világnézete minden írásból világosan kitűnik, azonban emellett hol kevesebb, hol több ‘objektív’ jellegű alátámasztással is szolgál. Valóban igaz, hogy a témák kapcsán világnézeti, erkölcsi, sőt néhol érzelmi elemek kerülnek előtérbe, a figyelmes olvasó azonban arra is rájöhet, hogy az ‘elfogultság bélyege’ leginkább az átpolitizált témák okán került a megjelent írásokra.

Itt érdekes párhuzamot fedezhetünk fel, ha az „Ártatlan vagyok” címmel megjelent kötethez visszakanyarodunk egy rövid időre. Mint korábban tárgyaltuk, a szerző Tóth Ilonáról szóló ezen újabb könyve egyáltalán nem ‘jogászi’ szemszögből közelít a kérdéshez (ellentétben a témában megjelent korábbi műveivel), hanem kifejezetten érzelmi, ‘emberi’ oldalról világít rá a jól ismert eseményekre, illetve az orvosnő egész életének történetére. Ennek során Jobbágyi Gábor arra is rámutat, hogy mennyire veszélyes lehet pusztán politikai indítóokokat keresni minden történés háttérében. Erre szerinte az egyik legszemléletesebb (és egyúttal legszomorúbb) példa épp a halálra ítélt Tóth Ilona lehet. Felmerül ugyanis a kérdés, hogyan lehet az, hogy a vádlói szerint politikailag erősen elfogult orvosnő még 1956-ban sem beszélt soha politikáról, holott „már forrt a levegő”⁵, és később sem maradt a biztonságot nyújtó Bécsben, ahová többször kiutazott gyógyszerekért, hanem a beszerzett orvosságokkal hazajött tovább szolgálni, és tette azt, amit erkölcsileg, emberileg a legjobbnak tartott: gyógyított. Ugyanígy, aki azzal a fenntartással forgatja „A morál skizofréniája” című kötet lapjait, hogy azok csupán egy politikailag elfogult ember írásai, elsiklik a lényeg mellett: a szerző nem politikus, hanem jogász, aki épp a skizofrén és – hogy a Wass Albert által használt szemléletes képre visszautaljunk – „erkölcsi mázát” igencsak pergető világ elé szeretne tükröt tartani. Tisztában van azzal, hogy világnézetével nem mindenki ért egyet, ezért igyekszik mondanivalóját jogi érvekkel is alátámasztani, és mindig világosan, közérthetően, tisztán fogalmazni.

Számos írásában az erkölcs és a jog kapcsolatával, kölcsönhatásával foglalkozik, és bár tudja, hogy az erkölcs nem ‘kikényszeríthető’ kategória, abban is hisz, hogy társadalomkritikára, a közéleti ügyekben véleménynyilvánításra és bírálatra, az erkölcsi problémákra reagáló írásokra nagy szükség van. A könyv borítóján szereplő Hieronymus Bosch festmény is kiválóan kifejezi ezt a küldetést – ahogyan a németalföldi festő, a könyv szerzője is úgy gondolja, hogy az adott kor erkölcsi anomáliáit nem szabad szó nélkül hagyni. A festő „Gyönyörök kertje” címet viselő triptichonjának „Pokol” című táblaképen látható a mű borítóján megjelenített részlet, amely számos zavarba ejtő, ugyanakkor igen kifejező jelenetet ábrázol – és sajnos meglehetősen találóan szimbolizálja korunk morális skizofréniáját is.

POGÁCSÁS ANETT

⁵ JOBBÁGYI (2009) i. m. 76.